

19. ikasgaia.

EGINTZA PROZESALAK

1. Egintza prozesalak: kontzeptua eta egintza, egitatearen eta negozio juridiko-prozesalaren arteko bereizketa

Funtsezko elementua: gizakiaren borondatea

- Egitate prozesala
- Egintza prozesala
- Negozio juridiko-prozesala

2. Prozedura

Prozesu guztietako egintza komunak:

- Prozesuaren bultzadari dagozkionak
- Kontu-ematea
- Bistak
- Jardunen dokumentazioa

3. Egintza prozesalen baldintzak

a) Subjektuen gaitasuna:

- Organo jurisdikzionala
- Alderdiak
- Abokatua eta prokuradorea

b) Borondatea

c) Egintzaren objektua eta zioa

d) Lekua: laguntza judiziala

e) Denbora

f) Era:

- Ahoz
- Idatziz
- Hizkuntza

4. Egintza prozesalen eraginik eza

Baliogabetasuna

Deusezgarritasuna

Irregularitasuna

1. EGINTZA PROZESALAK: KONTZEPTUA ETA EGINTZA, EGITATEAREN ETA NEGOZIO JURIDIKO-PROZESALAREN ARTEKO BEREIZKETA

Puntu honetan, beren artean hurbil dauden baina ezberdinak diren hiru kontzeptu aztertuko ditugu: egintza, egitate eta negozio-juridiko prozesalak. Bereizketa hori egiteko unean, **gizakiaren borondatea** izango da kontuan hartu behar dugun elementua:

- **Egitate prozesala:** prozesuan eragina edo ondorioren bat duen edozer izango dugu. Errealitatean, hots, kanpoko munduan, gertatutako zerbait izango da, errealitate juridiko batean eragina izango duena; beraz, egitate juridiko bat prozesala izango da kanpoko gertaera horrek prozesuan eragina duenean. Kontzeptu horrek ez du borondatea aintzat hartzen, borondatek kanpo gertatzen diren gertaera batzuei legediak ondorio batzuk lotzen baitizkio. Honako hauek dira garrantzitsuenak: alderdietako bat hiltzea, indarkeria edo beldurra erabiltzea eta denbora igarotzea.
- **Egintza prozesala:** juridikoki garrantzia duen egintza bat da, baina, kasu horretan, egintzaren egileak, egintza egitean, prozesurako ondorio jakin batzuk bilatzen ditu berariaz. Beraz, egintza hori nahita egiten du, helburu zehatz batekin, hau da, prozesuan ondorio jakin batzuk lortzeko (demanda aurkeztea, froga bat aurkeztea, eta abar).
- **Negozio juridiko-prozesala:** egintza prozesal bat da, baina, egintza hori egoteko, borondate bat baino gehiagok hartu behar dute parte, bi alderdien borondateek, hain zuzen ere. Besteak beste, alderdien artean sinatutako ituna (transakzio judiziala, PZL aren 19. art.) izango genuke.

2. PROZEDURA

Esan genuen moduan, prozedura **egintza prozesalen multzo bat** da, legeek ezarritakoaren arabera burutzen direnak. Egintza prozesal horiek helburu edo ondorio zehatz bat lortzeko egiten dira.

Hala ere, egintza horiek burutzeko, badaude zenbait era, batez ere prozesu motaren arabera (prozesu penala, zibila, eta abar; eta zibilaren barruan, ahozko epaiketa, epaiketa arrunta, eta abar); ondorioz, prozesu mota bakoitzak egintza prozesal edo prozedura ezberdinak arautuko ditu. Hala eta guztiz ere, badaude prozesu guztietan gertatzen diren egintza komun edo erkideak, eta horiexek dira, hain zuzen ere, atal honetan aztergai izango ditugunak:

- **Prozesuaren bultzadari** dagokionez, esan genuen prozesuaren urratsak aurrera jarraitzeko betekizuna organo jurisdikzionalari dagokiola; ondorioz, horrekin lotuta dauden egintzak organo jurisdikzionalak egingo ditu.
- **Kontu-ematea:** horren bidez, Idazkari Judizialak jakinarazten dio epaileari ea alderdiek agiriak edo idazkiak aurkeztu dituzten, eta baita ea epe prozesalak igaro diren ere. Beraz, kontu-ematearekin lotuta dauden egintzak Idazkariak egingo ditu.
- **Bista judizialak:** bistaren data finkatzea eta bista bera zuzentzea organo jurisdikzionalari dagokio.
- **Jardunen dokumentazioa:** idazkari judiziala da jardun guztiak dokumentatzeaz arduratzen dena; eta dokumentu guztiak gordetzeko eta jagoteko betekizuna ere berari dagokio.

3. EGINTZA PROZESALEN BALDINTZAK

Egintza prozesalek baliodunak izateko baldintza batzuk bete behar dituzte: subjektuen gaitasuna, borondatea, egintzaren objektua, lekua, denbora eta formaren ingurukoak. Azter ditzagun orain banan-banan baldintza horiek:

a) Subjektuen gaitasuna

Subjektuen gaitasunari dagokionez, prozesuan parte hartzen duten **subjektu guztiei buruz** mintzatu beharra dago. Ondorioz, organo jurisdikzionalari, alderdiei eta abokatu eta prokuradoreei buruz mintzatuko gara.

- **Organo jurisdikzionalari** dagokionez, ahalmen jurisdikzionalaz gain, auzi jakin hori ebazteko eskumena izan beharko du.
- **Alderdiei** dagokienez, alderdia izateko gai direnak izango ditugu, eta horiek Prozedura Zibileko Legearen 6. artikuluan aurki ditzakegu. Gaitasun horrez gain, legitimazioa ere beharrezkoa izango da.
- **Abokatu eta prokuradoreei** dagokienez, legeak beren parte hartzea beharrezkotzat jotzen duenean, haiek ere prozesuan egon beharko dute; eta, Prozedura Zibileko Legearen 23. eta 31. artikuluetan, zein prozesutan parte hartu beharko duten zehazten zaigu. Baina, artikuluhorietan xedatutakoaren arabera, ia prozesu guztietan egon beharko dute abokatu eta prokuradoreek, diru kopuru txikieneko prozesuetan izan ezik (900 euro baino gutxiagoko uziei dagokienez, esaterako).

b) Borondatea

Zuzenbide Prozesalean, oso zehatza izan beharra dago, garrantzia adierazitako borondateari –kanporatutakoari- emango baitzaio, eta ez barrukoari. Kasu horretan, beraz, bizioei dagokienez, ezin dugu egintza juridiko arrunten teoria bera aplikatu (horren arabera, esaterako, kasu batzuetan, gure baitan egin dezakegun buru erreserba bizioa aldarrikatzeko zio nahikoa izango litzateke; ez, ordea, Zuzenbide Prozesalean).

Hori aintzat hartuta, litekeena da **borondatea biziata** egotea, bai organo jurisdikzionalaren kasuan baita alderdien kasuan ere. Oro har, bizio hori indarkeriaren edo beldurraren eragina izango da, eta, kasu horretarako, legeak egintza prozesalaren baliogabetasuna aldarrikatzen du (Prozedura Zibileko Legearen 225.2 art.). Horrenbestez, gure borondatearen kontra buruturiko egintzak baliogabeak izango dira, baldin eta indarkeriaren edo beldurraren eraginpean burutu baziren.

c) Egintzaren objektua eta kausa

Egintza prozesal bat egitean, helburu bat bilatzen dugu beti, ondorio bat, alegia. Adibidez, frogak aurkezten ditugunean, gure aldeko epaia lortzeko asmoz egiten dugu. Helburu horren ezaugarrien inguruan, esan daiteke helburuak, zioak, alegia, zilegiak izateaz gain, —hau da, ordenamenduaren barruan egoteaz gai,— posiblea izan behar duela eta, orobat, lortu nahi dituen ondorioak sortzeko egokia.

d) Lekua

Normalean, egintza prozesalak auzitegiaren egoitzan egingo dira, Prozedura Zibileko Legeak 129. artikuluan adierazten duenez.

Dena den, baliteke egintza prozesal batzuk **egoitzatik kanpo** egin behar izatea; hemen horrelako egoera batzuk aurki ditzakegu:

- Alde batetik, litekeena da egintza prozesala auzitegien egoitzatik at, baina auzitegietak herri edo hiri berean egin behar izatea. Kasu horietan, auziaz arduratzen ari den epaileak berak egingo du egintza hori (adibidez, gaixorik dagoen lekuko bati galdeketa egiteko, horren etxera joan beharko luke).
- Beste alde batetik, egintza prozesala egoitzako herritik kanpo egin behar izatea gerta daiteke; kasu horietarako, legeak dio auzitegiek laguntza judiziala eskatuko dutela. Laguntza judizialari esker, herri edo hiri bateko auzitegi batek beste hiriko epaile bati eskatuko dio bere herrian egin beharreko egintza prozesal bat egin dezan, eta egintzaren ondorioak —galdeketa bat, adibidez— egintza hori egitea zegokion lehenengo auzitegiari jakinarazi behako dizkio (PZLaren 169 art.).

Hala eta guztiz ere, egintza prozesalak berak pertsonalki egiteko, beste herri batera joateko aukera ematen dio legeak epaileari; baina hori ez litzateke oso eroso izango, horrela jokatuz gero epaiketak asko atzeratuko liratekeelako; horregatik, normalean, laguntza judizialaren bitartez egiten dira.

Alderdiek egintzak egiteko lekuari dagokionez, aintzakotzat hartu beharko dugu egintza horiek auzitegietan aurkeztu arte ez direla juridikoki existituko (esaterako, edonork demanda bat idatz dezake etxean, baina auzitegietan aurkeztu arte ez du eraginik izango).

e) Denbora

Egintza prozesalak lanegun eta lan-orduetan egin beharko dira. **Lanegunak** egun guztiak dira larunbatak, igandeak eta gainontzeko jaiegunak –Estatukoak, Autonomia Erkidegokoak eta herriko bakoitzekoak- izan ezik (BJLOaren 182.1 art.). Gainera, abuztua oporraldiko hilabetetzat hartzen da, eta, ondorioz, abuztuko egunak jaiegunak izango dira (BJLOaren 183. art.). Salbuespen gisa, instrukzio penalerako, egun guztiak joko dira laneguntzat.

Orduei begira, goizeko zortzietatik arratsaldeko zortzietara bitarteko orduak izango dira lan-orduak (BJLOaren 182.2 art.), baina, jakinarazpenak eta kautelazko egintzak egiteko, gaueko hamarrak arte luzatu behar dugu epea.

Nolanahi ere, premiazko gertakizunen bat egonez gero, lan-ordurik edo lanegunik ez den baten bat lan-ordu edo lanegun bihur dezake auzitegiak (esaterako, kautelazko neurri bat hartzeko).

Zuzenbide Prozesalean izapideak egiteko, epe jakin bat egongo da beti; epe hori errespetatu ezean, izapide hori egiteko aukera galdu egiten da (gogoratu horri preklusioa deritzola).

Epea eta bukaera bereizi behar dira hemen. Bukaerak momentu konkretu bat adierazten du, egintza burutzeko egun eta ordu zehatz batekin. Epeari dagokionez, ordea, denbora tarte bati egiten dio erreferentzia; tarte horren barruan, edozein momentutan egin liteke egintza. Epeak alderdientzat duen garrantzia dela eta, epe hori zenbatzeko erabiltzen diren erregelak zein diren ezagutuko ditugu, laburki bada ere. Arau horiek Prozedura Zibilaren Legearen 133. artikuluan aurki ditzakegu, eta honako hauek dira:

- Hasiere-eguna: jakinarazpena jasotzen den hurrengo egunetik aurrera zenbatzen hasiko da epea.

- Zenbatzeko modua: epea hilabetetan edo urtetan egiten bada, datatik datara zenbatuko da; egunetan ezarri bada, ostera, lanegunak ez diren egunak ez dira kontuan hartuko.
- Amaiera-eguna: azken eguna beraren osotasunean zenbatzen da, eta azken egun hori laneguna ez bada (igandea bada, esaterako) laneguna den hurrengo egunera arte luzatuko da.

Horrez gain, Prozedura Zibilaren Legearen 135. artikulua aipatu beharra dago; horren arabera, idazki bat aurkezteko epea dagoenean, epe-amaieraren hurrengo eguneko hirurak arte aurkez daiteke idazki hori.

f) Era

Egintza prozesala nola burutzen den aztertuko dugu jarraian; hots, formak, nolabait esateko, edo egintzaren kanpoko gauzatzea egiteko bideak zein izan behar duen azalduko dugu. Kanpoko gauzatze hori bi moduren bitartez gerta daiteke: ahoz eta idatziz.

Ahozko forman, alde batetik, publizitatea eta, bestetik, hurrentasuna gogoratu beharko genituzke. Hurrentasunak bermatu nahi du alderdien eta epailearen artean ez dagoela ezer eta haien arteko harremana zuzena dela.

Publizitateari dagokionez, epaiketak publikoa izan behar duela esan genuen, beti ere salbuespen batzuekin: adingabeen interesak, alderdien bizitza pribatua edo interes nazionala babesteko, eta abar. Epaiketa “ateak itxita” egiteko arrazoiak Prozedura Zibilaren Legearen 138.2 eta 138.3 artikuluetan aurki ditzakegu.

Ahazkotasunaz gain, **idatzizko era dugu**; gogora dezagun ahozkoaren kontrakoa zela aipatu genuela, eta berez sekretua zekarrela.

Sekretua desagertarazteko, idazkiek publiko bilakatu behar dute, eta hori lortu nahi du Prozedura Zibilaren Legeak 140. eta 141. artikuluetan: horiei esker, interes legitimoa dutenei prozesuko idazkiak hartzeko edo irakurtzeko aukera ematen zaie.

Dagoeneko, egintza prozesalak egiteko, idatzizko zein ahozko formak aipatu ditugu; baina, atal honekin bukatu aurretik, komenigarria da

hizkuntzaren gaineko aipamena egitea, eta egintza prozesalak egitean erabil daitezkeen hizkuntzak zein diren aztertu.

Botere Judizialaren Lege Organikoaren 231. artikulua xedatzen du epaileek eta gainontzeko funtzionarioek gaztelaniaz egingo dutela; edonola ere, bigarren paragrafoan, dagokion Autonomia Erkidegoko beste hizkuntza ofizial bat erabiltzea baimentzen da, alderdiek babesgabetasuna argudiatzen ez badute hizkuntza hori ezagutzen ez dutelako.

Beste alde batetik, alderdiek, beren abokatu eta prokuradoreek, lekukoek eta perituek hizkuntza ofiziala erabil dezakete (PZLaren 142.3 eta BJLOaren 231.3 artikulua). Egintza horiek eragina izango dute itzulpenaren beharrik gabe, salbuespen batekin: dokumentuak Autonomia Erkidego horretatik at eragina izan behar duenean, itzulpena ofizioz egingo da.

4. EGINTZA PROZESALEN ERAGINIK EZA

Egintza prozesalak legeak dioen moduan burutzen badira, eraginkorrak izango dira; eta legeak ezartzen duen baldintzaren bat bete ezean, berriz, eraginik gabekoak. Dena den, ikusiko dugunez, bete ez den baldintzaren garrantziaren arabera, egintza prozesalaren eraginik eza ezberdina izango da: bete ez den baldintza oinarritzkoa izanez gero, baliogabetasuna ekarriko du; baina, bete ez den baldintza oinarritzkoa ez bada, ostera, deuseztatgarritasuna izango dugu ondorio.

Baliogabetasuna

Baliogabetasunari dagokionez, BJLOaren 238. artikulua eta hurrengoak aipatu beharra dago; han baliogabetasunaren zioak jasotzen baitira; horien arabera, egintza prozesalak baliogabeak izango dira honako kasu hauetan:

- Auzitegiak jurisdikziorik edo eskumen funtzionalik edo objektiborik ez badu.
- Indarkeriaren edo beldurraren menpean egiten direnean.
- Prozeduraren oinarritzko arauak bete gabe egiten direnean, jokabide horretatik babesgabetasuna sortzen bada.

- Abokatuak egintza horretan parte hartu behar bazuen, eta parte hartzen ez badu.
- Bistak Idazkari Judizialaren parte-hartzerik gabe egiten direnean, hori beharrezkoa bada.
- Legeak ezartzen dituen gainontzeko egoeretan.

Baliogabetasuna ofizioz edo alderdiek eskaturik adieraz daiteke, bai epaia eman aurretik, baita epaia eman ostean ere. Dena den, epaia eman aurretik baliogabetasuna sortaraz dezakeen akats horretaz ohartuz gero, kontuan hartu behar dugu konpondu egin beharko dela hutsunea **konpongarria** bada, eta horrela ez da egongo egintzaren baliogabetasuna zertan aldarrikatu (adibidez, jakinarazpen bat falta bada, eta momentu horretan oraindik jakinarazpen hori egitea posible bada). Konpongarritasunarekin lotuta, Konstituzio Auzitegiak dio konpongarria dena konpondu behar dela, eta, horregatik, Prozedura Zibilaren Legeak arau hori bildu du 231. artikuluan, auzitegiei konpongarria dena konpontzeko galdatuz.

Epaia eman ostean, ezinezkoa da hori konpontzea, prozesua amaitu egin delako. Orduan, egintzaren baliogabetasuna lortzeko, bi bide izango ditugu: helegite arrunten bitartez edo Prozedura Zibilaren Legearen 228. artikuluan ageri den helegite bereziaren bidez ("egintzen deuseztasunaren gertakari berezia" izenekoa, BJLOaren 241. artikulua ere aurreikusten duena).

Gertakari horrekin epaitutakoa, hau da, prozesu guztia, indar gabe uztea bilatzen da; izan ere, epai irmoen kontra aurkezten da, eta, horregatik, doktrinak esaten du ez dela gertakari bat, benetako ez-ohiko helegitea baizik. Gertakari berezi hori epai irmoa eman zuen auzitegi berak ebatziko du, eta, epaia jakin zenetik, 20 eguneko epea izango dugu.

Deuseztagarritasuna

Kasu horretan, baliogabetasunean ez bezala, bete ez den baldintza **ez da oinarritzkoa** izango; hori dela eta, alderdiek eskatu beharko diote epaileari egintzaren eraginik eza, ez baita inoiz ofizioz ematen.

Alderdiek bai prozesuan zehar bai prozesua amaitu eta gero ere eska dezakete eraginik eza, azken kasu horretan legeak aurreikusitako helegite arruntaren bitartez. Bukatzeko, esango dugu, baliogabetasunean ez bezala, legeak ez duela, kasu horretan, deuseztagarritasun-arrazoiei buruzko zerrendarik ezarri.

Irregularitasuna

Irregularitasunaz hitz egiten dugunean, bete ez den baldintza garrantzia gutxikoa da, eta, hala, egintza prozesalak eragin osoz jarraitzen du.

Adibide gisa, epaileek epaiak emateko dituzten epeak aipa ditzakegu; epaileak epe hori betetzen ez badu, ez da ezer gertatzen (izan ere, normalean epe horiek ez dira betetzen; adibidez, legeak dio epaiak 30 egunetan eman behar direla, eta, askotan, hilabeteak igarota ematen dira). Irregularitasun-kasuetan, legeak zigor bat aurreikusi ohi du, zigor diziplinarioa, esaterako (PZLaren 132.3 art.).